

míg a többiek valóságos miniszterek. A közönség oly szórványosan értesül arról, ami a valóságban a minisztertanácson történik, hogy bajos fogalmat alkotni e reformok jelentőségéről.

Ilyenformán fest 1940 október 5-én a három hónapos Pétain-kormányzat mérlege. Majdnem minden francia kísérletnek tekinti e kormányzati próbálkozásokat. Nagyon becsülik az agg marsallt, akiben még a legkétkedőbbek is a verduni győztes hadvezért látják. Az 1918. hadjárat idejére nézve, amikor Pétain több ízben egyezkedést ajánlott (v. ö. Poincaré emlékiratait), a vélemények már jobban megoszlanak. Belpolitikai nézeteivel szemben, melyek erősen emlékeztetnek olykor az Action Française monarchistáéira, még erősebben szólal meg a kritika. De még azok is, akik a legkisebb szimpátiával sem viseltetnék a kormányzat eszmei elgondolásai iránt, készek, jobb híján, a jelenlegi kormányzatra hagyatkozni. Különben minden a tettektől függ és igen kevés az eszmei elgondolásoktól.

Mert a technikai természetű tetteken fordul meg a Pétain—Laval-kormány sikere. Az utak és hidak helyreállítása, a két Franciaországot elválasztó kínai fal lehordása, a lakosság élelmezése, a vasúti, távíró és postai forgalom helyreállítása, ezek a dolgok érdeklik ma a lakosságot.¹ Ma nem, frázisokat és jelmondatokat vár a francia közönség.

Így fest ma a közhangulat az ország 99 százalékában. A sajtó csak tökéletlenül tükrözi mindezt vissza, hiszen a lapok szigorúan „szinkronizálva” vannak, a cenzúrától eltekintve.²

Világos, hogy egy bizonyos együttműködés a nagyobbik megszálló hatalommal feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az élet viszonylagosan normális keretekbe zökkenjen vissza. A vichy-i kormány legalább is ilyen értelemben függ a németektől.

Hogy s mint fog ez lefolyni? a jövő titka. Minden ilyen kósza hírt csak fenntartással fogadhatunk. Qui vivra verra...

PARISIENSIS

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Magyarország és Románia. — Németország és a román kérdés. — A tengely és a Balkán. — A tengely és Spanyolország. — A berlini hármasszövetség európai és amerikai hatásai. — Anglia és Amerika. — Az új francia politika. — A német-angol légiháború.

SZEPTEMBER KÖZEPÉTŐL az európai külpolitikán egyfelől az Anglia elleni német offenzíva, másfelől pedig a balkáni és keleteurópai kérdések rendezésének terve uralkodott. Magyarország birtokába vette a második bécsi döntés által neki visszajutott területeket. Ugyanekkor Romániában a Vasgárda került uralomra és Antonescu miniszterelnök a berlin-római tengely irányába vezette át a román külpolitikát. A Vasgárda éppen úgy, mint Maniu demokratikus csoportjai élénken tiltakoztak a fejlemények ellen s a Romániában maradt erdélyi területek birtokára támasz-

¹ Cikkünk írása közben jön a hír, hogy ezután közeli rokonok halálhírére közlő táviratok küldése a két övezet között meg van engedve. Sőt bizonyos erre a célra nyomtatott levelezőlapokat is lehet küldeni, melyeken a küldő kitörli a nem megfelelő szavakat. Laval újabb párisi útjának eredményeül könyvelheti el ez engedményeket.

² Az ellenzék természetesen nincs abban a helyzetben, hogy szavát hallassa. De a francia közvélemény természetesen tartja, hogy a mai helyzetben a kritika szabadsága sem maradhat sértetlen. Az A övezetben teljes az egyhangúság Vichy kormányzati cselekedeteivel szemben. A B övezet sajtója, melyről különben csak keveset lehet tudni, szintén nem fejezheti ki a lakosság hangulatát. Mindezt figyelembe kell venni, ha a külföldön a mai francia sajtóhangokból alkotnak képet az országról.

kodva „Erdély egységét“ követelték Magyarországgal szemben. A Romániában maradt délerdélyi területekről tömegesen utasították ki a magyarokat s ez, valamint a féktelen magyarellenes agitáció komoly aggodalommal töltötte el a magyar kormányt és közvéleményt. A magyar-román viszonyon ez a tendencia uralkodott október közepéig.

Németország azonban a magyar-román döntéssel korántsem vesztette el Románia iránti érdeklődését. Ezt az érdeklődést nyilvánvalóan még csak fokozták a zavaros romániai állapotok, melyek nem nyújtottak elegendő biztosítékot Románia belső szilárdságára nézve, ami pedig Németországnak a romániai olajforrások miatt annyira fontos dolog. Német részről szüntelen hangsúlyozzák, hogy az angol befolyás még korántsem szűnt meg Romániában s ettől a befolyástól a németek joggal féltették a hadviselésük miatt igen lényeges petróleumforrásokat, melyek érintetlenségére a román politikai viszonyok sem jelentettek elegendő garanciát. Ilymódon a bécsi döntés után csak fokozódott Németország érdeklődése Románia iránt, melyet német részről hovatovább szívesen tekintettek úgy, mint amely államnak a balkáni és közelkeleti kérdések tekintetében kulcs helyzete van. Mialatt az Anglia elleni akció változatlanul tartott egész hónapon át, a tengely figyelme elsősorban a Balkán és a közelkelet felé fordult, amit úgy indokoltak mértékadó helyeken, hogy ha Angliával szemben még nem történt teljes határozottságú döntés, az európai helyzet lényegében már eldőlt. Románia több okból fontos ilymódon a német politika és hadvezetés számára. Egyfelől Oroszországhoz való közelléte és az oroszok Románia iránti figyelme a német-orosz viszonylatok bármintemű alakulása mellett is minden európai-orosz találkozás sarkpontjává, a balkáni orosz számítások átmenő területévé teszi. Másfelől, ha Romániában állandósul a német befolyás, ez Németország hadászati fejlettsége és politikai messzitekintése révén német érdekszférába vonja bele a Fekete-tengernek úgyszólván valamennyi partját. A tengely szeptember-októberi politikai akcióiban egyre nagyobb szerepet kapott a balkáni kérdés. A balkáni kérdés pedig összefügg a közelkeleti angol-amerikai befolyás alatt álló petróleumforrások sorsával. Némely jelek alapján sokan olyan szándékokat tulajdonítottak a tengelynek, hogy most a Közel-Kelet felé fordul és megsemmisítvén, birtokába kerítvén az ottani olajforrásokat, döntő csapást mér az angol hadviselés idegeire. E közelkeleti tervek útjában két állam áll: a német-olasz nézetek szerint angolbarát Görögország és hasonlóképpen a tengely mindennemű rendezési szándékaival szemben határozott ellenállást mutató Törökország, mely utóbbinak magatartása Olaszország közelkeleti hadi helyzetére nem közömbös. Mikor a tengely politikája a közelkeleti-balkáni érdekszféra felé fordul, akkor ilymódon Romániának e számításokban Fekete tengeri fekvése miatt fontos szerepe lehet. Az eddigi nyugati politikai számításokban két eshetőség forgott fenn a Fekete-tenger, illetve a tengerszorosok ügyeit illetőleg. Az egyik számítás Szovjetország és a Dardanellák kapcsolatait érintette. A másik pedig azzal foglalkozott, hogy a tengely hatalmai, elsősorban a Földközi-tenger keleti medencéjében előretörő Olaszország itt olyan helyzetet teremt, hogy a nyugati politika számára kész helyzet áll elő Törökország és a tengerszorosok ügyében.

E közelkeleti tervek azonban nemcsak a román fordulat miatt készülését még jobban fokozó Törökországot érintik, hanem a balkáni út két államát, Jugoszláviát és Görögországot is. Már a múlt hónapokból tudjuk, hogy a Földközi-tenger keleti medencéjében igen nagy jelentőséggel bír a görög-olasz feszültség, melynek során Olaszország az albán nacionalizmus területi sérelmeinek szószólójaként szerepel. A tengely Görögországban az angol politika bázisát látja s nyilvánvalóan úgy véli, hogy a görög partvidék

magatartása nagyban befolyásolja a szemközt lévő egyiptomi helyzetet. A görög-olasz feszültség azonban mindezekig nem mutatott fel lényegesebb fordulatot. Görögország képviselője ugyan folytatott a Kremlben némi megbeszéléseket az általános helyzetről, ez azonban ezúttal nem befolyásolhatja a földközitengeri politikát. Török- és Görögország eddigi balkáni szolidaritása, amiben jelentősége van a tengelyhatalmak barátságát élvező Bulgáriával szembeni közös eljárásnak is, így még jobban megerősödött. Törökországnak most természetesen tekintetbe kell vennie a megváltozott romániai helyzetet: nem szabad elfelejtenünk, hogy hiszen a balkáni szövetségi rendszerben a keletközépeurópai kulcshelyzetet igen jelentősen Oroszország és Németország felé birtokló Románia volt Törökország legfontosabb balkáni szövetségese és a bolgár-török viszony korántsem megnyugtató fejlődése során a bolgár helyzet egyik záloga. A balkáni helyzet ilyen alakulása közt igen nagy jelentőségűnek tartották Hitler és Mussolini újabb nagy brenneri találkozását október elején, melyet úgy tekintettek, mint a tengely új erőteljes balkáni akciójának bevezetését — ez az akció azonban természetes összefüggésben lenne a nyugati helyzettel és az Anglia ellen már másfél hónapja kitartóan folyó támadással.

A két diktátor brenneri megbeszélései felé nemcsak Görög- és Törökország fordult fokozott figyelemmel, hanem Jugoszlávia is. Hiszen Jugoszlávia az elmúlt napokban többször kapott már félreérthetetlen utalásokat magatartására vonatkozólag a tengelyállamok sajtójától. A jugoszláv belpolitikában a tengelyre való tekintettel szükségesnek láttak bizonyos változtatásokat, így a zsidókérdésnek Jugoszláviában eddig még fogantatva nem vett megoldását. Figyelemreméltó azonban, hogy a zsidókérdés megoldásánál a jugoszláv politika viszont kénytelen számításba venni a mai európai helyzetet. A román kérdés német szellemű belpolitikai megoldása, valamint a német csapatok romániai megjelenése mindenestre emlékeztetés Jugoszláviának a mai helyzet adottságairól. Ez a helyzet pedig úgy fejlődött, hogy Jugoszlávia a tengely politikájának határvonalaiiba esik mindenfelől. Ily módon tehát a jugoszláviai nyugati politikai rokonszenvek, vagy akciók teljesen lokalizáltak. Kényes helyzete miatt a tartózkodó jugoszláv politika most nem foglalkozik messzebbre látó tervekkel; inkább saját belső helyzetét igyekszik megerősíteni. Ez a tartózkodás már csak azért is szükséges, hogy a nagyrészt tengelyérdekszférától határolt Jugoszlávia nyugodt öntudattal hivatkozhat a nemzetközi politikában elfoglalt korrekt magatartására a szeptember-októberi külpolitikai időszakban annyit emlegetett balkáni-közelkeleti tervekkel kapcsolatban.

A balkáni német-olasz tevékenység nyilvánvalóan azt célozta, hogy a háború ne terjesztessék ki erre a területre, — hiszen a német-olasz politikának állandó témája, hogy az angol politika a háborút egyre újabb és újabb vidékekre akarja kiterjeszteni. A háború lokalizálása, vele kapcsolatban pedig Anglia tényleges elszigetelése a német és olasz diplomáciának egyik legfontosabb törekvése s a háború szerencsés befejezésére vonatkozó német-olasz reményeket természetesen táplálja London állandó bombázása, valamint az olasz részről kitartóan és lépésről lépésre haladó fontolással vívott afrikai, illetve földközitengeri háború. A német és olasz politika balkáni és közelkeleti tervet természetesen nem egyedülálló akciók, hanem érdekes részletei további nagy földközitengeri terveknek. A német és olasz politika azt tartja egyik legfőbb feladatának, hogy a Földközi-tengert elvonja az angol érdekszférából. Vagyis a német és olasz hadviselés le akarja zárni a Földközi-tenger bejáratait. Az olasz hadviselés célpontja Afrikában Suez, illetve az egyiptomi kérdés megoldása, a Szezen át vezető angol

tengeri út elmetszése, az alexandriai és ciprusi flottabázisok semlegesítése, valamint Málta elvonása az angol hatalom alól. A német hadviselés és diplomácia figyelme a London ellen folyó nagy légitámadással kapcsolatban pedig elsősorban a nyugati szféra felé fordul, ami világos következménye az angol-német akciómegosztásnak. Az olasz politika is foglalkozott az utóbbi időben Gibraltár kérdésével, illetve Gibraltár semlegesítésével, mert hiszen Olaszországnak nyilvánvaló érdeke, hogy a most angol uralom alatt álló Gibraltár két és fél évszázados angol birtoklás után visszajusson a nemzeti Spanyolország fennhatósága alá és ne legyen a jövőben semmiféle, a Földközi-tengeren kívülálló hatalom bázisa. Olasz részről ezért élénken támogatták Franco Spanyolországának Gibraltárra vonatkozó fel-felmerülő történelmi és hadászati igényeit, mint ahogy általában olasz és német politikai körök nyíltan kiemelték a nemzeti Spanyolorzágnak annakidején a köztársaság leküzdésével kapcsolatban tett katonai jószolgálatokat, melyek megalapozták a német-olasz-spanyol viszonyt. A német és olasz politika messzelátó számításában Spanyolorzágnak jelentős szerepe volna: földrajzi és hadászati helyzete az Angliát a kontinensről kiiktató német és olasz törekvések fontos bázisává avatná a spanyol félszigetet, melynek legnyugatibb fele, Portugália viszont ma is az angol hatalmi politika és régi európai egyensúlyi törekvés egyik színhelye. Szeptember közepén Spanyolország kérdése állott a tengely nyugati érdeklődésének középpontjában. Ribbentrop német külügyminiszter Rómába utazott és hosszú, fontos megbeszéléseket folytatott az olasz politika vezetőivel. Természetszerűleg szóba került a megbeszéléseken a kontinens német-olasz gazdasági átszervezése is, mikor is az Európából kirekesztett fontsterling helyett a márka és a líra lennének az új európai gazdasági fejlődés alapjai; e tekintetben tanulságos megbeszélések folynak állandóan a német és olasz gazdasági vezetők között: mert hiszen a közelítő tél előtt a nagyrészt a tengely birtokává, érdekszférájává lett európai szárazföld megszervezése igen lényeges és fontos feladat. A megbeszélések középpontjában azonban nyilvánvalóan az új európai, illetve az új világrend felépítése állt. Kétségtelenül sokat beszélhettek Spanyolországról és voltak már olyan feltételezések, melyek szerint Spanyolország is csatlakoznék a tengely államaihoz és fontos szerepet nyerne az új kontinentális akciókban. Nemsokkal ezután Serrano Suner spanyol belügyminiszter is a tengely fővárosaiba utazott és ott alapvető megbeszéléseket folytatott a tengelyhatalmak és Spanyolország viszonylatairól. Serrano Suner Franco tábornok sógora és fontos szerepe volt eddig is a nemzeti Spanyolország irányításában. Megbeszéléseitől sokan azt várták, hogy a tengelyhatalmak részéről erélyes szárazföldi akció indul esetleg Gibraltár felé. A tengelyhatalmak és Spanyolország újólag hangsúlyozták egymás iránti rendkívüli baráti készségüket. Ribbentrop megbeszéléseit Rómában követte Ciano berlini utazása, amikor is a tengely államférfiai újra szemügyre vehették az európai helyzetet. Figyelemreméltó, hogy ezeken a tanácskozásokon is szóba kerülhetett Spanyolország ügye. Mindazáltal úgy látszik, hogy méltányoltam« Spanyolorzágnak a polgárháborúban szenvedett roppant vérvesztése, valamint a tengelyhatalmak melletti készségével együtt az a törekvése is, hogy most belső újjáépítésével és stabilizálásával kell foglalkoznia. E stabilizálás és újjáépítés során nemrégiben kivégezték a katalán autonomista-szocialista mozgalom vezetőjét, Companyst. A tengely diplomáciája élénken foglalkozott avval, hogy európai kontinentális egységet és megegyezést teremtsen és ebbe belevonja Franco Spanyolországát is a Szovjetunióval egyetemben, Oroszországban azonban változatlan ellenérzés uralkodik Franco Spanyolországával szemben és ezt a felfogást a hivatalos és félhivatalos orosz vezetés egyáltalában nem is titkolja.

Ezek voltak a diplomáciai előzményei annak az ünnepélyes megnyilatkozásnak, mellyel a tengely hatalmai új helyzetet törekedtek teremteni a mai háborús Európában. Ez az ünnepélyes megnyilatkozás méltón csatlakozik a tengely eddigi diplomáciai megnyilatkozásaihoz. Szeptember végén hossz- szas előkészítés után Berlinben aláírták a német-olasz-japán szövetségi szerződést, mely a berlin-róma-tokiói háromszöget és együttműködést mintegy katonai szövetséggé változtatja át. E szerződés ki akarja küszöbölni az Európán és Ázsián kívül álló és az e területeken tényleg nem érdekelt hatalmak beavatkozását. Ha ilyen hatalom támad, ez a szövetség mindhárom államával szemközt találja magát. Ez a szerződés elsősorban Amerikának szól, annak az Amerikának, amely már eddig is igen jelentős módon segíti az angol védelmet és amely a keletázsiai térségben szövetkezvén az angol érdekekkel, útjában áll Japán hatalmi törekvéseinek. Japán most arra készül, hogy a német-olasz szövetség segítségével rátegye a koronát eddigi hódításaira. Japán most sem tévesztette szem előtt a gazdag holland-indiai szigetek kérdését. A vichy-i kormány és Japán olyan megegyezést kötött, mely szerint a francia szuverénitás fenntartásával a japán csapatok indokínai területen szabadon operálhatnak a kínai nemzeti kormány ellen. Japán felfogás szerint ezzel a kínai ellenállást sikerült elszigetelni a külvilágtól. Erre Anglia a maga részéről azzal felelt, hogy nem újítván meg a japán-angol megállapodást, megnyitotta a burmai utat és erre máris nagy arányban megindult a fegyverszállítás angol és amerikai részről a kínai nemzeti kormány részére. Figyelemreméltó itt Oroszország magatartása is. A berlini szerződés államainak megnyilatkozásaiból észre lehetett venni, hogy az eddigi német-orosz viszonyra és a Dardanellák kérdésében is nyugvópontra jutott orosz-olasz viszonyra való tekintettel igen szívesen látnák, hogyha Oroszország és Japán elhatárolná keletázsiai érdekerét és ha teljes egyértelműséggel egyeznék meg egymással e kérdésekben. Oroszország változatlanul kitart a kínai nemzeti kormányzat mellett és az orosz félhivatalos és sajtómegnyilatkozások arra engednek következtetni, hogy az orosz-japán viszonyban nem jöhet létre semmiféle Európára tekintettel lévő változás. Amerika máris igen jelentős hadmozdulatokat tett a Csendes-óceánon és az amerikai flotta, mely eddig is együttműködött a brit és holland-indiai gyarmatok közös védelmében Angliával, most már jelentős mozdulatokat tesz Japán felé is, melynek állandóan számolnia kell az európai Balkán-kérdésben is rendkívüli figyelmet mutató Oroszország tartózkodó és megfontolt magatartásával. A német diplomácia és hadvezetés nem tulajdonít különösebb jelentőséget azoknak a híreknek és feltételezéseknek, melyek szerint Anglia és Oroszország között figyelemreméltó közeledés történt volna az utóbbi időben; a német megnyilatkozások utalnak London szakadatlanul folyó bombázására és arra, hogy Oroszország változatlan tartózkodást mutat Angliával szemben. A német külpolitika irányvonala nyilvánvaló: Németország olyan megállapodási tervekkel lép most az európai, elsősorban az Oroszországot érdeklő keleteurópai színpadra, melyek a döntő szárazföldi európai nagyhatalmak érdekkörét egymástól elhatárolják. A balkáni és közelkeleti német politikai szándékok szempontjából a berlini hármasszövetségi szerződés értelmében igen nagy jelentősége volna annak, ha e terveknek Oroszország is megnyerhető lenne. Ez esetben a német és olasz erő akadálytalanul folytathatná közelkeleti akcióit. Ez a feltételezés azon alapul, hogy német részről egyfelől orosz-angol közeledés híreinek semmi jelentőséget nem tulajdonítanak, másfelől pedig, hogy Oroszország készen áll a hármasszövetséghez való csatlakozása által előálló új kontinentális rendszer kiépítésére. Német oldalról kiemelik, hogy a német-orosz viszony előfeltételei ma is azok, mint 1939

őszén voltak. Nemrégiben felröppent az a hír, hogy Moszkvában német-olasz-japán-orosz négyhatalmi értekezlet készül, de orosz részről ezt a hírt megcáfolták. Egyelőre annyi történt, hogy gróf Schulenburg német nagykövet visszatért a Szovjet fővárosába és megbeszéléseket folytat a vezető kormánykörökkel, ezzel is megcáfolván a híreszteléseket, mintha Németország a és Szovjetunió között hatalmi és világnézeti feszültségek feltámadásától kellene tartani; a német sajtó szerint e hírek az angol propaganda szüleményei.

Ami Angliát illeti, a nagy német légi támadások a szigetországot defenzívába szorították. Annyi bizonyos, hogy a szeptember óta megmegújuló német bombatámadásokat megérzi London társadalmi és gazdasági élete. Figyelemreméltó itt az olasz-amerikai viszonyoknak, mely eddig tudvalevőleg kedvező volt, a berlini szerződés következtében történt változása. Német és olasz részről napról napra kiemelik a londoni bombázás megsemmisítő hatását, az angol és amerikai politika viszont az egyre inkább kibontakozó és Kelet-Ázsiában már hatályos angolszász faji szolidaritásra hivatkozik; sokan már látják az angolszász világ új egyesülésének előjeleit. A szovjethadsereg és diplomácia nagy érdeklődéssel figyeli az angol védekezést és általában igyekszik felhasználni az európai háború tanulságait a veszélyeztetettnek tekintett orosz szférákban folyó katonai gyakorlatoknál, erődítési munkálatoknál, így a beszarabiai és a finn vidékeken. Hasonlóképpen az angol politika társadalmiasodása igen jó hatással van az angol-amerikai viszonylatok fejlődésére is. Roosevelt elnök novemberi újraválasztása, úgy tetszik, az angol-amerikai együttműködés új fejezetét készíti elő. A Szovjetunió közben ismételten leszögezi magát a békepolitika mellett és megújulnak a nemrégiben megszakított orosz-amerikai kereskedelmi és hadiipari kapcsolatok, amelyek megítélése és értékelése nyilvánvalóan egy távolabbi külpolitikai korszak dolga lesz.

Mialatt Anglia végsőkig védekezik a nagy német támadás ellen, azalatt Pétain tábornok kormánya alatt igen kiélesedik az angol-francia viszony is. Nyilvánvaló angol kezdeményezést látnak sokan abban, hogy Sziám egyszerre területi követelésekkel lépett fel az ügyis japán hadi-zónává változott francia Indokína ellen. Hasonlóképpen rossz néven veszik a kontinens fölé ellátogató angol pilótáktól, hogy a német megszállás alatt lévő francia partokat is harctérnek tekintik. Mialatt Anglia elkeseredetten védekezik a németek ellen, azalatt még van ideje közben arra is, hogy német lakónegyedeknek, temetőknak, lugasoknak,¹ kolostoroknak, hősi emlékeknek megbotránkozott német hivatalos jelentések szerinti bombázása mellett akciókba kezdjen a volt francia szövetséges ellen is. Így került sor az amerikai partokkal szemben fekvő afrikai kikötő, Dakar angol ostromára is. A dakari akció azért volt fontos az angoloknak, mert angol-amerikai felfogás szerint Dakarból a legkönnyebb egy Dél-Amerikába irányuló ellenséges partraszállás. A dakari megszállás a franciák ellenállása miatt nem sikerült, de annál inkább bevonatott az angol-amerikai hadi számításokba a délebbre fekvő francia Kamerun elleni akció, melyet szintén De Gaulle hajtott végre.

A háború tehát folyik tovább, de főleg a levegőben, tengeren és diplomáciában.

GOGOLÁK LAJOS

¹ Azt hiszem, ez a szó rossz fordítás útján került a magyar sajtóba. A német „Laube“ a hadi jelentésekben alkalmasint pitvart, ill. tornácos parasztházat jelent. V. ö. Bierbauer: A magyar ház tornáca. Magyar Szemle XXXIX. 209.